

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

---

Kvartalni izvještaj o praćenju suđenja za ratne zločine

Izvještajno razdoblje: 1. srpnja – 20. studenoga 2013.

Studenoga 2013.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

SADRŽAJ

UVOD

Mandat i pozadina projekta

Sažetak

ŠIRI KONTEKST

Otvoreno iskazivanje netrpeljivosti prema srpskoj manjini – proces pomirenja potpuno zaustavljen

Prvi posjet predsjednika Josipovića Srbiji nakon Nikolićeve inauguracije – put ka revitalizaciji odnosa između Hrvatske i Srbije

REGIONALNA SURADNJA PRAVOSUDNIH TIJELA U PROCESUIRANJU ZLOČINA

Iz BiH poslani prvi spisi u Hrvatsku i Srbiju

Presude sudova u drugim državama regije

Srbijanski sud počinitelja zločina na Ovčari osudio na 15 godina zatvora

Niske kazne zlostavljačima u crnogorskom logoru Morinj izazvale reakcije bivših logoraša i crnogorskih aktivista

PRAĆENI POSTUPCI U HRVATSKOJ

Prvostupanjske presude

Osuda za ratni zločin počinjen silovanjem u Dalju

Presude koje ukazuju na nesrazmjer u odmjerenju kazni pripadnicima srpskih i hrvatskih postrojbi

Zbog usmrćenja starijeg bračnog para 15 godina zatvora – trostruko više nego za sličan zločin počinjen nakon „Oluje“

Zbog usmrćenja dvojice vojnika koji su prethodno predali oružje 9 godina zatvora – dvostruko više nego za zločin na Koranskom mostu

Obustave postupaka protiv bivših oficira JNA – posljedice ranijih pristranih optužbi/osuda

Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Nove istrage i optužnice – procesuirani isključivo pripadnici srpskih postrojbi

Sjednice žalbenih vijeća VSRH

Postupci za naknadu štete zbog smrti bliske osobe

Brojni postupci na Europskom sudu za ljudska prava zbog kršenja konvencijskih prava

Troškovi izgubljenih parnica – prvi slučaj u kojemu je članu obitelji usmrćene osobe otpisan parnični trošak temeljem *Uredbe o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomičan otpis potraživanja*

I. UVOD

A. Mandat i pozadina projekta

Tri organizacije za ljudska prava od 2005. godine zajednički pred sudovima u Republici Hrvatskoj (RH) prate postupke za kaznena djela ratnih zločina. To su: *Documenta* – Centar za suočavanje s prošlošću, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek i Građanski odbor za ljudska prava (Program praćenja suđenja).

Ciljevi praćenja suđenja za ratne zločine su: povećanje učinkovitosti procesuiranja ratnih zločina, poboljšanje zakonskog okvira za njihovo procesuiranje, poboljšanje položaja žrtava u kaznenom postupku, intenziviranje regionalne suradnje, obeštećenje svih žrtava rata te jačanje neovisnosti pravosuđa.

Monitoring tim naglašava važnost učinkovitog i pravičnog postupanja pravosuđa koje će poštivati kako prava osumnjičenika i okrivljenika, tako i prava žrtava i svjedoka. Sukladno tome, prilikom praćenja suđenja monitori se koriste međunarodnim standardima pravičnog suđenja kao okvirom koji služi za ocjenu sudskih postupaka.

Program praćenja suđenja odnosi se na praćenje svih kaznenih postupaka za ratne zločine koji se vode u RH te dijela postupaka koji se vode pred sudovima susjednih država (osobito kaznenih postupaka za zločine počinjene na području RH). Pratimo i odštetne postupke te suđenja pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ).

Ovaj se Kvartalni izvještaj bavi suđenjima i povezanim društvenim i političkim zbivanjima koja su se odvijala od 1. srpnja do 20. studenoga 2013. godine.

B. Sažetak

U prvim mjesecima članstva u Europskoj uniji (EU) u RH je zaustavljen proces pomirenja. Otvoreno iskazivanje netrpeljivosti prema srpskoj manjini duboko je poremetilo međunacionalne odnose što ukazuje na nužnost revitalizacije procesa izgradnje mira. Jedino u društvu utemeljenom na povjerenju može se uspješno riješiti pitanje nestalih osoba, efikasno istražiti veći dio počinjenih ratnih zločina i procesuirati njihove počinitelje.

Tijekom 2013. godine nije započela niti jedna istraga niti je podignuta ijedna optuženica protiv pripadnika hrvatskih postrojbi. Pojedini primjeri ukazuju da su prvostupanjski sudovi, za zločine koji su usporedivi po načinu izvršenja i posljedicama, i dalje skloni odmjeravati znatno više kazne pripadnicima srpskih nego pripadnicima hrvatskih postrojbi, pa Vrhovnom sudu Republike Hrvatske (VSRH) i nadalje predstoji korigirati kazne i uskladiti sudsku praksu.

Trend obustava postupaka protiv pripadnika srpskih postrojbi koji su ranije bili u odsutnosti optuženi ili osuđeni se nastavlja. To ukazuje da brojna ranija neosnovana optuženja/osude nisu otklonjena, ali i da su hrvatska pravosudna tijela kadra postupke provesti profesionalnije i nepristranije nego u nedavnoj prošlosti. Za očekivati je da će i nadalje nakon uhićenja i/ili izručenja značajan dio postupaka protiv pripadnika srpskih postrojbi biti obustavljen.

Učinkovit progon počinitelja sve više ovisi o suradnji između pravosudnih tijela država u regiji. Nakon što su u prvoj polovini 2013. tužiteljstva Hrvatske i Srbije potpisala protokole o suradnji u procesuiranju ratnih zločina s Tužiteljstvom Bosne i Hercegovine (BiH), iz BiH su u Hrvatsku i Srbiju dostavljeni prvi predmeti. Iako se broj razmijenjenih predmeta između tužiteljstava Hrvatske i Srbije osjetno povećava, česta neažurnost u suradnji budi sumnju u dobronamjerno postupanje. Tome pridonose i razlike u pravnim tumačenjima i praksi, što ide u prilog nekažnjivosti osoba koje se sumnjiči kao počinitelje zločina.

S obzirom da brojni zločini do danas nisu istraženi, za očekivati je da će Europski sud za ljudska prava (ESLJP), u sve brojnijim slučajevima koji pred njega pristižu, utvrditi da su podnositeljima tužbi (članovima obitelji usmrćenih) povrijeđena određena konvencijska prava od strane RH. Kako bi prekinula njihovu daljnju agoniju, RH bi se trebala nagoditi sa članovima obitelji žrtava i isplatiti im pravičnu odštetu, kako u slučajevima koji su pristigli pred ESLJP, tako i u slučajevima koji se još uvijek nalaze pred domaćim sudovima.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

II. ŠIRI KONTEKST

A. Otvoreno iskazivanje netrpeljivosti prema srpskoj manjini – proces pomirenja potpuno zaustavljen

U prvim mjesecima članstva u EU u Hrvatskoj je međunacionalna netrpeljivost i netolerancija preplavila javni prostor.

Nacionalistički bunt, pokrenut od tzv. *Stožera za obranu hrvatskog Vukovara* zbog uvođenja latinično-ćiriličnih ploča u Vukovaru, proširio se po cijeloj Hrvatskoj. Poruke mržnje prema srpskoj manjini ili nasilna uklanjanja dvopismenih ploča zabilježena su u Dubrovniku, Splitu, na karlovačkom i kninskom području, Zagrebu, Osijeku, ...

Ozbiljna politička pitanja, poput (nepotrebnog) prijedora Vlade RH s Europskom komisijom zbog *Zakona o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima sa državama članicama Europske Unije*, u javnosti prozvanog *Lex Perković*, izmijenjenog samo nekoliko dana prije ulaska RH u EU, izmjena Ustava kako bi se, između ostalog, od zastarijevanja izuzela kaznena djela teških ubojstava, dopuštenosti referendumu o ustavnom definiranju braka kao zajednice života muškarca i žene, kao i teška gospodarska situacija, koju Vlada lijevog centra, od nacionalista opetovano nazivana „protunarodnom“, „komunističkom“ i „antihrvatskom“, ne uspijeva riješiti, postala su plodno tlo vječno tinjajućeg nacionalizma i duboko su polarizirala hrvatsko društvo. Umjesto argumentiranih rasprava, navedene su teme najčešće korištene kao predmet dnevnopolitičkih obračuna, a u svojoj ukupnosti i kao ozbiljan pokušaj destabilizacije aktualne vlasti i izazivanja prijevremenih izbora.

Umjesto potrebnog upozorenja kako se ni na koji način ne smije osuditi sve pripadnike jedne etničke skupine oduzimajući joj ustavnim zakonom zajamčena prava te kako sve počinitelje zločina treba privesti pravdi, lideri Hrvatske demokratske zajednice (HDŽ) i pojedini biskupi katoličke crkve u javnim su se obraćanjima koristili sintagmama koje ne pridonose miru i pomirenju, već vode produbljivanju sukoba.

„...u travnju 2013., predvođeni misno slavje u franjevačkoj crkvi sv. Filipa i Jakova, govoreći o pokušaju uvođenja ćiriličnog pisma u službenu uporabu u Vukovaru, kardinal Bozanić je rekao *'kako je pitanje jednoga pisma sažetak mnogih pitanja na koja odgovori nisu dani'* i nastavio: *'U Vukovaru nisu na prvome mjestu oni koji su razarali, nego oni koji su čuvali i gradili'*. Potpuno je jasno da je pritom kardinal mislio na Hrvate kao čuvare i branitelje Vukovara, a na Srbe kao razarače...

...Usprkos tomu što je ostvarivanje ustavnog prava srpske nacionalne manjine u Vukovaru izazvalo nasilje i val govora mržnje, kardinal Bozanić ... u Mariji Bistrici umjesto poruke mira izgovara: *'Kao vjernik i biskup danas ne mogu prešutjeti pokušaj da se obescijeni simbole slobode i da se hrvatska vukovarska rana otvara na križu bešćutnosti političara. Postavlja se pitanje komu to sada u Hrvatskoj treba i za čije se to dobro čini.'*...

...Predsjednik Komisije Iustitia et pax Hrvatske biskupske konferencije, sisački biskup Vlado Košić, dodatno je radikalizirao stav episkopata dajući potporu Stožeru za obranu hrvatskog Vukovara i izjavom kako je *'aktualna vlast protunarodna'* jer ide *'direktno protiv našeg, hrvatskog naroda, gazi ga i ne poštuje nikakve primjedbe niti opravdane zahtjeve'*. ...”

Iz **“Pisma Papi Franji”**, upućenog 15. studenoga 2013. od građanskih inicijativa i organizacija okupljenih u **Kampanji protiv širenja mržnje i netolerancije „Za Hrvatsku svih nas“**

„...Sve je lijepo, svečano i puno dostojanstva. Mi od prvog momenta podržavamo „Stožer“ i smatramo da su u pravu u svemu što rade, pa smo tako i ovaj dan odlučili poštivati njihov scenarij. Ovdje nema podjela....

...Ovo je jedna kolona, nema dvije kolone, ovo je jedna kolona od Dubrovnika do Iloka...“

Dijelovi izjava Tomislava Karamarka, predsjednika HDZ-a, nakon sramotne manipulacije formiranjem posebne *Kolone sjećanja* i onemogućavanja cjelokupnom državnim vrhu da oda počast žrtvama na vukovarskom Memorijalnom groblju 18. studenoga 2013. godine

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

Buntom protiv pozitivnim propisima zajamčenog prava na službenu uporabu manjinskoga jezika i pisma zaustavljen je ionako spor proces pomirenja između hrvatskog i srpskog naroda, koji je, usprkos svojim manjkavostima, omogućavao suživot bez ozbiljnijih incidenata.

Postojeće stanje ukazuje kako se svi relevantni akteri: vladajući i opozicijski političari, predstavnici religijskih zajednica, braniteljskih udruga, udruženja žrtava, srpskog i ostalih manjinskih naroda i predstavnici civilnog društva, moraju ozbiljno pozabaviti pitanjem duboko poremećenih međunacionalnih odnosa kako bi se revitalizirao mirovni proces i iskoračilo prema integriranoj zajednici, utemeljenoj na međusobnom povjerenju, bez straha od isključivanja i/ili međusobnog potiranja. No za to je potrebna demokratska kapacitiranost te odmak od nasilničke i destruktivne politike kakvu, podržan od HDZ-a, provodi tzv. *Stožer*.

B. Prvi posjet predsjednika Josipovića Srbiji nakon Nikolićeve inauguracije – put ka revitalizaciji odnosa između Hrvatske i Srbije

Napredak u odnosima među državama u regiji, vrlo bitan za efikasan progon počinitelja zločina, postignut je sredinom listopada, posjetom Predsjednika RH Ive Josipovića Republici Srbiji, prvom nakon što je u svibnju 2012. za tamošnjeg predsjednika izabran Tomislav Nikolić.

Iako posjet nije rezultirao potpisivanjem ikakvog sporazuma, na nužnost pomirenja i poboljšanja međunacionalnih odnosa ukazale su središnje teme susreta: pitanje nestalih osoba tijekom ratnih zbivanja¹, položaj srpske zajednice u Hrvatskoj i hrvatske u Srbiji.

Nikolić iznenadio pozitivnim stavom o obilježavanju mjesta bivših logora spomen-pločama

Udruga pravnika Vukovara '91. prije nekoliko godina inicirala je postavljanje spomen-ploča na mjestima nakadašnjih srbijanskih logora Stajićevo i Begejci, koji se nalaze u blizini Zrenjanina. No u Zrenjaninu su protivnici inicijative organizirali prosvjed pa je pokušaj postavljanja spomen-ploča otkazan „zbog sigurnosnih razloga“. Boris Tadić, Nikolićev prethodnik na mjestu predsjednika Srbije, tada nije ustajao u realizaciji navedene inicijative.

Tijekom susreta Josipovića i Nikolića pitanje o eventualnom postavljanju spomen-ploča postavio je Predrag Matić, Ministar branitelja u Vladi RH, i sam zatočenik srbijanskih logora Stajićevo, Niš i Sremska Mitrovica. Nikolić, kojemu se često spočitava nekadašnja bliska suradnja s vođom srpskih radikala Vojislavom Šešeljem i sumnja da je sudjelovao u zločinima u istočnoj Slavoniji, istaknuo je da se ne protivi ustanovljavanju točnih lokacija i broja nestalih te, po principu reciprociteta, obilježavanju mjesta stradanja Srba i Hrvata na lokacijama koje bi dogovorile dvije strane.

Kako bi vodeći politički akteri dali značajan doprinos i procesuiranju počinitelja ratnih zločina, nužno je revitalizirati raniju inicijativu predsjednika Josipovića iz veljače 2012., za potpisivanjem međudržavnog ugovora između Hrvatske i Srbije, a po mogućnosti i BiH, s ciljem postizanja učinkovitijih progona ratnih zločina i izbjegavanja daljnje politizacije suđenja za ratne zločine.²

¹ Danas se kao nestale u vrijeme ratnih zbivanja u Hrvatskoj vode 1684 osobe, od kojih 953 iz razdoblja 1991./1992. te 731 osoba, uglavnom hrvatskih građana srpske nacionalnosti, iz 1995. godine.

² Potpisivanje sporazuma između Srbije i Hrvatske u veljači 2012. godine činilo se izvedivim. Stav predsjednika Hrvatske (Josipovića) i tadašnjeg predsjednika Srbije (Tadića) bio je da se počiniteljima ratnih zločina treba suditi u državama njihova sadašnjeg prebivališta. Bosansko-hercegovačka strana nije pokazala spremnost na potpisivanje, jer je smatrala da bi se suđenja trebala odvijati na području države u kojoj su zločini počinjeni.

III. REGIONALNA SURADNJA PRAVOSUDNIH TIJELA U PROCESUIRANJU ZLOČINA

A. Iz BiH poslani prvi spisi u Hrvatsku i Srbiju

Nakon što je u siječnju ove godine potpisan protokol o suradnji između Tužiteljstva BiH i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije (TRZ), a u lipnju i protokol o suradnji u procesuiranju počinitelja ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i zločina genocida između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske (DORH) i Tužiteljstva BiH, iz BiH je dostavljeno nekoliko predmeta u Hrvatsku i Srbiju, kako bi se u ovim državama procesuirali počinitelji ratnih zločina. Goran Salihović, Glavni tužitelj BiH, istaknuo je da je u pripremi za dostavu 80-ak predmeta.

Sporazume o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida DORH je potpisao sa nadležnim srbijanskim i crnogorskim tužiteljstvima još 2006. godine.

Prema podacima TRZ-a, značajan porast broja razmijenjenih predmeta između DORH-a i TRZ-a ostvaren je u posljednjih godinu i pol. Od travnja 2012. do studenoga 2013. godine je udvostručen. Samo u tom razdoblju razmijenjeno je 66 predmeta, pa je ukupni broj razmijenjenih predmeta porastao na 120.³ No unatoč statistici koja ukazuje na bitan napredak u suradnji, pojedini pravosudni dužnosnici ukazuju na čestu neažurnost u suradnji i izražavaju sumnju u dobronamjerno postupanje.

Učinkovito procesuiranje ovisi o ujednačavanju/približavanju pravnih tumačenja i praksi tužiteljstava i sudova u regiji

Učinkovit progon počinitelja ovisit će o suradnji između pravosudnih tijela država u regiji, ali i o ujednačavanju/približavanju pravnih tumačenja i praksi.

Sadašnje nesuglasice između DORH-a i TRZ-a dovode do nekažnjavanja potencijalnih počinitelja zločina ili zapovjedno odgovornih osoba.

Tako je, primjerice, TRZ odbilo postupiti po optužnicama Županijskog državnog odvjetništva (ŽDO) u Osijeku protiv visokih oficira JNA – kojima se Aleksandara Vasiljevića i Miroslava Živanovića tereti za organiziranje logora i nespriječavanje zločina koje su nad civilima i ratnim zarobljenicima počinili njihovi podređeni, a Enesa Tasu za zločine njemu podređenih u Dalju.

Nesuglasja radi li se u pojedinim slučajevima o ratnom zločinu počinjenim silovanjem (DORH) ili o kaznenom djelu silovanja, za čiji je progon nastupila zastara (TRZ), također dovodi do nekažnjavanja osumnjičenih za ove zločine.

B. Presude sudova u drugim državama regije

Tijekom izvještajnog razdoblja sudovi u ostalim državama u regiji donijeli su dvije prvostupanjske presude za zločine koji su počinjeni na području Hrvatske, ili izvan Hrvatske, ali nad njenim državljanima.

1. Srbijanski sud počinitelja zločina na Ovčari osudio na 15 godina zatvora

Bivšeg pripadnika Teritorijalne obrane Vukovara Petra Ćirića Viši sud u Beogradu je 1. srpnja 2013. osudio na 15 godina zatvora zbog sudjelovanja u zlostavljanjima i likvidacijama više od 200 ratnih zarobljenika na Ovčari 20./21. studenoga 1991., nakon pada Vukovara.

³ http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/predmeti_lat.htm

2. Niske kazne zlostavljačima u crnogorskom logoru Morinj izazvale reakcije bivših logoraša i crnogorskih aktivista

Viši sud u Podgorici je 31. srpnja 2013. godine, u trećem (drugom ponovljenom) prvostupanjskom postupku, osudio Ivu Menzalina na 4, Špiru Lučića i Boru Gligića na po 3 te Ivu Gojnića na 2 godine zatvora zbog zlostavljanja hrvatskih civila i ratnih zarobljenika u crnogorskom logoru Morinj.

Ovaj postupak bivši logoraši otprije smatraju pravosudnom farsom. Nakon presude je *Akcija za ljudska prava*, crnogorska organizacija civilnog društva koja monitorira postupak, kritizirala prenisko odmjerene kazne te propust pravosudnih vlasti Crne Gore da zločine u logoru Morinj tretira kao organizirani sistem zlostavljanja zatvorenika, zbog čega nisu niti optužene osobe koje su bile nadređene neposrednim počiniteljima zločina.

Suđenja za ratne zločine u Crnoj Gori – ukupno pravomoćno osuđena šestorica počinitelja, od toga četvorica u odsutnosti; posljednjih godina nitko

Jedine osobe koje su ikada proglašene odgovornima za ratni zločin izvršen na području Crne Gore su petorica pripadnika Vojske Republike Srpske, koji su pravomoćno osuđeni zbog usmrćenja tri člana fočanske obitelji Klapuh, u Plužinama, u srpnju 1992. godine. Presuda je donijeta 1994. godine, a izvršena je samo u odnosu na jednog okrivljenog, dok je ostaloj četvorici suđeno u odsutnosti i presuda prema njima nikada nije izvršena.

Za zločin u Štrpcima (BiH), Viši sud u Bijelom Polju osudio je 2002. na 15 godina zatvora jednog državljanina Srbije, koji je, zajedno s više osoba, iz vlaka na pruzi Beograd-Bar 27. veljače 1993. oteo i usmrtio 19 osoba, uglavnom Bošnjaka, Muslimana.

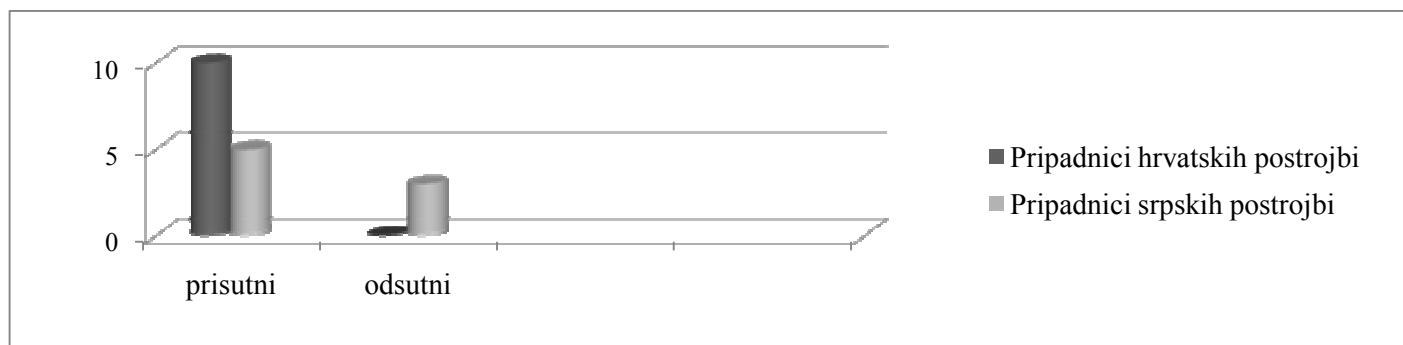
U Crnoj Gori u posljednjih nekoliko godina (2011. - 2013.) nitko nije pravomoćno osuđen za ratne zločine ili zločine protiv čovječnosti. U tijeku su bila, ili su pravomoćno okončana, četiri suđenja. Od ukupno dvadeset i dvojice okrivljenika četvorica su nepravomoćnim presudama prvostupanjskih sudova proglašeni krivima (u predmetu Morinj). Preostalih 18 okrivljenika je oslobođeno odgovornosti, od toga devetorica pravomoćno.

Podaci iz Izvještaja o suđenjima za ratne zločine u Crnoj Gori Akcije za ljudska prava, izdanog u svibanju 2013.

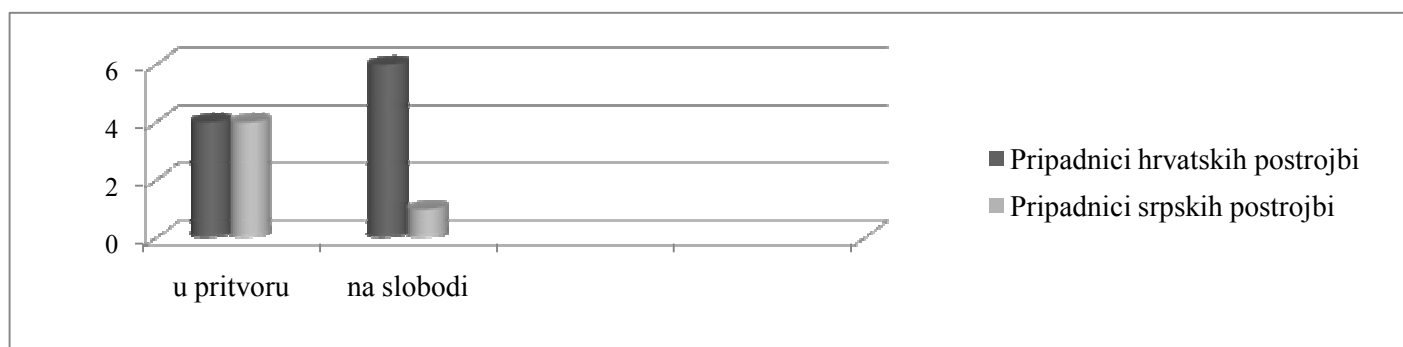

IV. PRAĆENI POSTUPCI U HRVATSKOJ

Od 14 postupaka u kojima se glavne rasprave aktivno održavaju, 7 se vodi protiv 10 pripadnika hrvatskih postrojbi, a 7 protiv 8 pripadnika srpskih postrojbi.⁴ Suđenjima prisustvuju svi optuženi pripadnici hrvatskih postrojbi. Petorica pripadnika srpskih postrojbi prisustvuju suđenjima, a trojici se sudi *in absentia*.⁵

Od desetorice pripadnika hrvatskih postrojbi, šestorica se trenutno brane sa slobode, a četvorica su pritvorena. Četvorica pripadnika srpskih postrojbi su pritvorena, dok se samo jedan brani sa slobode.

U daljnja tri postupka, u odnosu na trinaesticu pripadnika srpskih postrojbi, glavne rasprave su zakazivane, ali nisu održane jer su okrivljenici nedostupni hrvatskom pravosuđu, a nisu donesena rješenja o suđenju u odsutnosti.

A. Prvostupajnske presude

U izvještajnom razdoblju prvostupajnske presude su donesene u 3 predmeta, u odnosu na četvoricu pripadnika srpskih postrojbi. Prvostupajnske presude nisu izricane u postupcima koji se vode protiv pripadnika hrvatskih postrojbi.

Sva četvorica pripadnika srpskih postrojbi nepravomoćna su osuđena:

1. Osuda za ratni zločin počinjen silovanjem u Dalju

Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku 4. rujna nepravomoćno je osudilo na po 12 godina zatvora Ljubinka Radoševića i Vojislava Grčića, pripadnike Teritorijalne obrane (TO) Dalja.

Proglašeni su krivima što su u kolovozu 1991. silovali tada 20-godišnju djevojku pred njezinim ocem, majkom, maloljetnom sestrom i maloljetnim bratom u njihovoj obiteljskoj kući. Prvookrivljeni Radošević proglašen je krivim i jer je u drugom navratu fizički zlostavljao članove navedene hrvatske obitelji, a drugookrivljeni Grčić jer je zajedno

⁴ Tijekom prvog tromjesečja 2013. godine glavne rasprave su održavane u 17 predmeta ratnih zločina, a tijekom drugog tromjesečja u 14 predmeta.

⁵ Tablični prikaz praćenih glavnih rasprava na županijskim sudovima i sjednica na VSRH nalazi se u pridruženom dokumentu.

sa jednom sada pokojnom osobom i još jednim nepoznatim pripadnikom TO navedenu 20-godišnjakinju silovao u blizini željezničke stanice u Dalju.

2. Presude koje ukazuju na nesrazmjer u odmjeravanju kazni pripadnicima srpskih i hrvatskih postrojbi

i. Zbog usmrćenja starijeg bračnog para 15 godina zatvora – trostruko više nego za sličan zločin počinjen nakon „Oluje“

Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Rijeci, u odsutnosti opt. Zdravka Pejića, 23. rujna 2013. proglasilo ga je krivim što je 12. studenoga 1991. godine, kao pripadnik TO Plaškog, nakon što su srpske postrojbe zauzele Saborsko i okolne zaselke, u zaseoku Šolaje, u dvorištu kuće u kojoj su se nalazili, hicima iz automatske puške usmrtio supružnike Nikolu i Katu Dumančić, civile hrvatske nacionalnosti.

Na Županijskom sudu u Splitu 13. lipnja 2013. godine pripadnik Hrvatske vojske Božo Bačelić proglašen je krivim jer je po završetku Vojno-redarstvene akcije „Oluja“ usmrtio stariji bračni par srpske nacionalnosti, koje je zatekao ispred njihove kuće. Pored toga, proglašen je krivim i što je usmrtio zarobljenog pripadnika tzv. Vojske RSK. Za oba kaznena djela izrečena mu je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 5 godina i 10 mjeseci.

ii. Zbog usmrćenja dvojice vojnika koji su prethodno predali oružje 9 godina zatvora – dvostruko više nego za zločin na Koranskom mostu

Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Karlovcu 7. studenoga 2013. nepravomoćno je osudilo Marka Bolića na 9 godina zatvora zbog toga što je 4. studenoga 1991., kao pripadnik postrojbi tzv. SAO Krajine, zajedno sa svojim sinom Radom Bolićem hicima iz osobnog oružja usmrtio dvojicu pripadnika hrvatskih postrojbi, koji su neposredno prije toga, vidjevši vojnike tzv. SAO Krajine, odložili oružje i podigli ruke u znak predaje.⁶

VSRH je 7. rujna 2012. nepravomoćno osudio opt. Mihajla Hrastova, pripadnika MUP-a RH, za kazneno djelo protupravnog ranjavanja i ubijanja neprijatelja, koje je počinio usmrtivši trinaesticu i teško ranivši dvojicu zarobljenih rezervista JNA.

Zadatak VSRH je korigiranje izrečenih kazni, odnosno usklađivanje sudske prakse u odmjeravanju kazni počiniteljima zločina.

3. Obustave postupaka protiv bivših oficira JNA – posljedice ranijih pristranih optužbi/osuda

Tijekom izvještajnog razdoblja obustavljeni su kazneni postupci protiv petorice bivših oficira JNA koji su devedesetih u odsutnosti optuženi/osuđeni zbog granatiranja hrvatskih gradova:

- *nakon što je tužiteljstvo odustalo od daljnjeg kaznenog progona, Županijski sud u Splitu krajem srpnja obustavio je kazneni postupak protiv Nikole Zdravkovića, Dragana Tarbuka, Radovana Štetina i Riste Zekanovića, pripadnika JNA optuženih za napad na Split i okolicu 1991. godine⁷;*
- *nakon što je tužiteljstvo prekvalificiralo kazneno djelo iz optužnice, sa ratnog zločina protiv civilnog stanovništva na oružanu pobunu, 30. listopada 2013. obustavljen je postupak protiv Slobodana Dotlića, bivšeg oficira JNA*

⁶ Tužiteljstvo je kazneno djelo kvalificiralo kao protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja iz čl. 124. st. 1. i 2. OKZ RH, no prvostupanjskom presudom opt. Bolić osuđen je zbog počinjena ratnog zločina iz čl. 91. st. 2. t. 6. (novoga) KZ RH, koji je za njega povoljniji.

⁷ Trideset dvojici oficira i podoficira JNA suđeno je 1993. godine. Trideset jedan je u odsutnosti osuđen uglavnom na visoke zatvorske kazne, dok je protiv jedinog dostupnog okrivljenika optužba odbijena. VSRH je 1994. ukinuo presudu u odnosu na sedamnaesticu okrivljenika.

kojeg je, zajedno sa još trinaestoricom oficira JNA, Okružni sud u Gospiću 1993. u odsutnosti osudio na 15 godina zatvora zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva počinjenog granatiranjem Gospića.⁸

Iz navedenog proizlazi da se nastavlja trend obustava postupaka ranije u odsutnosti optuženih/osuđenih pripadnika srpskih postrojbi.

U prvoj polovini 2013. obustavljen je postupak protiv Tihomira Kašanina, 2001. godine optuženog za zločin u Baranji, dok je nepravomoćno oslobođen optužbe Milan Španović, 1993. u odsutnosti osuđen na 20 godina zatvora zbog zločina u Maji. Obojica su Hrvatskoj izručena iz Velike Britanije. U obnovljenom postupku ostavljena je na snazi tek presuda kojom je Radojko Radmilović u odsutnosti 2004. osuđen na 3 godine zatvora zbog zločina u Bapskoj. Njega je Hrvatskoj izručila Srbija. Izručenje je bilo moguće jer Radmilović nije srbijanski državljanin.

Odluke u navedenim obnovljenim postupcima ukazuju da sva ranija neosnovana optuženja/osude nisu otklonjena, ali i da su hrvatska pravosudna tijela kadra postupke provesti profesionalnije i nepristranije nego u nedavnoj prošlosti. Za očekivati je da će i nadalje nakon uhićenja i/ili izručenja značajan dio postupaka biti obustavljen.

Tijekom izvještajnog razdoblja u inozemstvu su uhićena dvojica bivših pripadnika srpskih postrojbi, koji su u Hrvatskoj optuženi ili osuđeni za počinjenje ratnih zločina:

- dana 19. listopada 2013. njemačka policija uhitila je srbijanskog državljanina Ibrahima Kovačevića, koji je 2001. godine u Hrvatskoj, sa još 57 osoba, optužen za zločine počinjene u Baranji;
  - dana 29. listopada 2013. pripadnici Granične policije BiH na graničnom prijelazu između BiH i Srbije uhitili su srbijanskog državljanina Aleksandra Lazarevića, koji je 1997. godine, zajedno sa još osamnaesticom bivših oficira JNA, osuđen zbog granatiranja Zadra i okolice.
- Obojica su pritvorena, a nadležna tijela SR Njemačke i BiH odlučit će o njihovom izručenju Hrvatskoj.

A. Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Tijekom izvještajnog razdoblja u tijeku su bile i glavne rasprave u daljnja **4 postupka** u kojima su optužena **četvorica pripadnika srpskih postrojbi, od kojih dvojica prisustvuju suđenjima:**

- u predmetu nedostupnog optuženika Bobana Arsića, kojeg se tereti da je u Drinovcima kod Drniša usmrtio jedan bračni par te zlostavljao tri civilne osobe;
- u obnovljenom postupku protiv opt. Nikše Beare, kojeg je 1993. Okružni sud u Šibeniku u odsutnosti osudio na 6 godina zatvora zbog zlostavljanja zarobljenih hrvatskih vojnika u zatvoru u Kninu;
- u predmetu opt. Milana Đekića, kojeg se tereti za usmrćenje jednog civila nakon pada Vukovara;
- u predmetu nedostupnog optuženika Dušana Kovačevića, kojeg se tereti za usmrćenje teško ranjenog hrvatskog vojnika na brdu Bršljenovića kod Plaškog;

te u **6 postupaka** u kojima su optužena **desetorica pripadnika hrvatskih postrojbi:**

- u predmetu Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka, zbog likvidacija 26-ero građana Siska srpske nacionalnosti;
- u predmetu Frane Drlje i Bože Krajine, zbog likvidacije šestoro starijih civila u Gruborima u blizini Knina nakon završetka „Oluje“;
- u predmetu Tomislava Merčepa, ratnog savjetnika u MUP-u, zbog naređivanja protupravnih uhićenja, zlostavljanja i likvidacija civila sa područja Kutine, Pakraca i Zagreba, u kojima je nezakonito lišeno slobode 52 osobe, od kojih su 43 ubijene, a još se tri vode kao nestale;

⁸ Dotlić je uhićen 18. listopada 2013., na graničnom prijelazu između Hrvatske i Mađarske. Obnova postupka odobrena mu je još 2011. godine, no postupak nije proveden jer je predmet zbog promjena u nadležnosti sudova sa Županijskog suda u Gospiću transferiran Županijskom sudu u Rijeci.

- u predmetu Ante Babca i Miše Jakovljevića, zbog likvidacije jednog ratnog zarobljenika na Miljevačkom platou;
- u predmetu Mirka Sivića, zbog likvidacije dvojice civila u Osijeku;
- u predmetu Velibora Šolaje, zbog likvidacije jedne ženske osobe u Medačkom džepu;
- u predmetu Josipa Krmptića, zbog nesprječavanja strijeljanja četvorice neidentificiranih vojnika tzv. Vojske RSK te zapovijedi za paljenje i rušenje kuća stanovništva srpske nacionalnosti u Medačkom džepu.

B. Nove istrage i optužnice – procesuirani isključivo pripadnici srpskih postrojbi

Prema priopćenjima županijskih državnih odvjetništava, tijekom izvještajnog razdoblja **nije pokrenuta niti jedna istraga niti je podignuta ijedna optužnica protiv pripadnika hrvatskih postrojbi.**

Podignute su **optužnice protiv 16 nedostupnih pripadnika srpskih postrojbi** te su donijeti nalozi o provođenju **istrage protiv isto toliko pripadnika srpskih postrojbi, od kojih su devetorica dostupna hrvatskom pravosuđu:**

- ŽDO u Splitu je krajem rujna podiglo optužnicu protiv sedmorice nedostupnih pripadnika bivše JNA, zbog zlostavljanja jednog bračnog para u okupiranom Drnišu, silovanja i pljačkanja;
- ŽDO u Osijeku 15. listopada podiglo je optužnicu protiv nedostupnog Bore Ivanovića zvanog Konj, oficira JNA i zapovjednika osječke „Bijele kasarne“, kojom ga se tereti za zločine koje su neposredno počinili njegovi podređeni u Tordincima, Čelijama, Orlovnjaku, Ernestinovu, Laslovu, Antunovcu i Palači. Prilikom okupacije tih sela usmrćeno je 33 civila, a 15 je zatvoreno i zlostavljano. Nakon zarobljavanja usmrćena su sedmorica hrvatskih vojnika.
- ŽDO u Osijeku je 14. studenoga podiglo optužnicu protiv osmorice državljana Srbije koje se tereti zbog nezakonitog uhićenja civila nesrpske nacionalnosti, fizičkog i psihičkog zlostavljanja 21 civila i jednog vojnika, te nanošenja ozljeda od posljedica kojih su preminula šestorica zatočenika. Navedeni zločini počinjeni su od kolovoza do prosinca 1991. u Staroj Gradišci i Okučanima.
- ŽDO u Osijeku je sredinom srpnja donijelo nalog o provođenju istrage protiv petnaest osoba, od kojih su devetorica i uhićena, zbog osnova sumnje da su kao pripadnici TO Trpinja i milicije tzv. SAO Krajine nezakonito uhićivali, zatvarali te fizički, psihički i seksualno zlostavljali te ubijali civile i ratne zarobljenike. Ubijeno je i nestalo 12 civila te najmanje 60 zarobljenih hrvatskih branitelja, a ozlijeđeno je 14 osoba;
- ŽDO u Osijeku sredinom srpnja je naložilo provođenje istrage protiv jedne nedostupne osobe zbog osnova sumnje da je 1991. u Erdutu, kao pripadnik milicije, prilikom ispitivanja tukao dvojicu nezakonito uhićenih civila;

Po prvi puta u Hrvatskoj za zločine počinjene tijekom ili nakon Drugog svjetskog rata optužen pripadnik pobjedničke strane

Nakon više od dva desetljeća stanke nastavljeno je procesuiranje zločina počinjenih tijekom ili neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Po prvi puta optužen je pripadnik Narodnooslobodilačke vojske. Optužnicom podignutom sredinom rujna Josipa Boljkovca, tadašnjeg šefa Odjeljenja zaštite naroda (OZN-a) za Grad i Kotar Karlovac, tereti se za uhićenje i usmrćenje 21 osobe koje se sumnjičilo za suradnju s ustaškim vlastima.

C. Sjednice žalbenih vijeća VSRH

Tijekom izvještajnog razdoblja održane su sjednice žalbenih vijeća VSRH u pet predmeta – tri protiv okrivljenih pripadnika srpskih i dva protiv okrivljenih pripadnika hrvatskih postrojbi.

Ukinute su prvostupanjske presude u dva predmeta u kojima su pripadnici srpskih postrojbi bili nepravomoćno osuđeni, dok je u jednom predmetu prvostupanjska osuđujuća presuda potvrđena:

- po treći puta ukinuta je prvostupanjska osuđujuća presuda u predmetu optuženih Pere Đermanovića, Dubravka Čavića i Ljubiše Čavića, pripadnika srpskih postrojbi koje se tereti za zlostavljanje i usmrćenje jednoga civila i palež kuća u selima uz Unu kod Hrvatske Kostrajnice. Predmet je vraćen Županijskom sudu u Zagrebu na ponovno suđenje, no pred potpuno izmijenjeno raspravno vijeće;
- po drugi puta ukinuta je prvostupanjska osuđujuća presuda u predmetu optuženog Milenka Vidaka, pripadnika

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

srpskih postrojbi kojeg se tereti za usmrćenje civila Stjepana Sučića. Predmet je vraćen Županijskom sudu u Zagrebu na ponovno suđenje⁹;

- dana 18. rujna 2013. Žalbeno vijeće VSRH potvrdilo je prvostupanjsku presudu Županijskog suda u Rijeci, kojom su u ponovljenom prvostupanjskom postupku pripadnici srpskih postrojbi Željko Šuput i Milan Panić osuđeni na kazne zatvora od 4 godine, odnosno 3 godine i 6 mjeseci, zbog zlostavljanja u koreničkom zatvoru;

U preostala dva predmeta odluke VSRH nisu nam poznate:

- dana 29. listopada 2013. održana je sjednica žalbenog vijeća VSRH po žalbama na prvostupanjsku presudu kojom su pripadnici hrvatskih postrojbi Željko Belina i Dejan Milić osuđeni na 10, odnosno 9 godina zatvora zbog usmrćenja troje i ranjavanja jednog civila u Novskoj 1991. godine;
- dana 31. listopada 2013. održana je sjednica žalbenog vijeća VSRH po žalbi tužiteljstva na prvostupanjsku presudu kojom su Ivan Husnjak i Goran Sokol oslobođeni optužbe kojom ih se tereti za paljenje srpskih sela Pušina i Slatinskog Drenovaca koje su počinili njihovi podčinjeni.

D. Postupci za naknadu štete zbog smrti bliske osobe

1. Brojni postupci na Europskom sudu za ljudska prava zbog kršenja konvencijskih prava

Pred ESLJP nalazi se dvadesetak zahtjeva protiv RH u kojima članovi obitelji stradalih u ratu ukazuju na kršenja različitih prava propisanih (*Europskom*) *Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* (EKLJP).

Većinu tužbi podnijeli su članovi obitelji usmrćenih srpskih civila, a manji dio članovi obitelji stradalih Hrvata.

U gotovo svim tužbama ukazuje se na neučinkovito istraživanje počinjenih zločina (čl. 2. EKLJP – *Pravo na život*). U dijelu predmeta ukazuje se i na povrede prava na pristup sudu (čl. 6. – *Pravo na pravično suđenje*); prava na zaštitu od torture i ponižavajućeg postupanja (čl. 3. – *Zabrana mučenja*); povrede čl. 5. – *Pravo na slobodu i sigurnost*; povrede čl. 13. – *Pravo na djelotvoran pravni lijek*; diskriminatorno postupanje (čl. 14. – *Zabrana diskriminacije*), a u slučajevima u kojima su nakon usmrćenja žrtava zapaljene njihove kuće i povrede prava na dom (čl. 8. – *Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života*) te povrede prava vlasništva (čl. 1. Protokola).

Bešćutnost prema vlasnicima miniranih objekata – prijetnja pokretanjem prekršajnih postupaka zbog “stanja” zemljišta

Tijekom izvještajnog razdoblja vlasnik nekretnine dobio je nalog Upravnog odjela za komunalne poslove grada Bjelovara da u roku od 30 dana očisti građevinsko zemljište, u protivnom će protiv njega biti pokrenut prekršajni postupak. Čišćenje građevinskog zemljišta predstavljalo bi uklanjanje ruševina preostalih nakon miniranja njegove kuće 1992. godine, po do danas nepoznatom počinitelju.¹⁰

Kao organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava smatramo da postupak lokalnih vlasti ne sagledava povijesni kontekst uzroka oštećenja, kao i apsolutnu neskrivljenost vlasnika za prouzročenje stanja njegove nekretnine.

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije aktima terorizma uništeno je preko 600 objekata. Redarstvena tijela nisu zaštitila imovinu tih građana, a potom ni istražila i inicirala procesuiranje počinitelja tih kaznenih djela. Velik broj vlasnika nije uspio dobiti nikakvo obeštećenje za uništenu imovinu, kako kroz sudske postupke, tako ni kroz program organizirane obnove.

S obzirom da brojni zločini do danas nisu istraženi za očekivati je da će ESLJP u većini slučajeva utvrditi da su podnositeljima tužbi povrijeđena određena konvencijska prava.

⁹ Milenko Vidak Hrvatskoj je izručen na temelju odluke Suda za teška kaznena djela u Trabzonu, Republika Turska, od 4. kolovoza 2009. godine. Nalazi se u pritvoru.

¹⁰ Vlasnika građevinskog zemljišta nismo kontaktirali pa njegovo ime niti ostale konkretne podatke iz predmeta ne navodimo.

Kako bi prekinula daljnju agoniju članova obitelji usmrćenih, izazvanu potpunom bešćutnošću zakonodavnih, ali i sudskih vlasti prema obiteljima žrtava, RH trebala bi se nagoditi sa članovima obitelji žrtava i isplatiti im pravičnu odštetu.

Tijekom rujna podnositeljica aplikacije J.P. i Vlada RH potpisali su prijateljsko rješenje. Podnositeljica je podnijela tužbu zbog povrede prava na život, odnosno nedostatka djelotvorne istrage.

Ž.P., suprug podnositeljice, nestao je u Vukovaru 10. kolovoza 1991. Njegovo tijelo je pronađeno u Dunavu kod mjesta Neštin (Srbija), gdje je i pokopan kao NN osoba. Ekshumacija i identifikacija tijela obavljena je 2003. godine, a tijelo je obitelji predano 2004. godine. Potom je pokrenut parnični postupak, no tužbeni zahtjev je u više navrata odbijen zbog zastare pokretanja parničnog postupka. Pri tome su sudovi zastaru računali od kolovoza 1991., a ne od identifikacije tijela 2003., kada su srodnici pouzdano saznali da je Ž.P. ubijen nasilnom smrću. Počinitelji zločina do danas nisu procesuirani.

Dogovoreno obeštećenje iznosi 33.000,00 eura. S obzirom da su tri podnositeljice zahtjeva (supruga i dvije kćeri) te na postojeću sudsku praksu, dogovoreni iznos poprilično je nizak.

2. Troškovi izgubljenih parnica – prvi slučaj u kojemu je članu obitelji usmrćene osobe otpisan parnični trošak temeljem Uredbe o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomičan otpis potraživanja

Nakon više od godinu dana od podnošenja zahtjeva, Ministarstvo financija 24. rujna 2013. je Vjeri Solar, majci Ljubice Solar koja je usmrćena u Sisku 1991. godine, otpisala dug nastao gubitkom parnice u kojoj je od države potraživala naknadu nematerijalne štete.

Vjeri Solar dug je otpisan jer je utvrđeno da ona, s obzirom na skromne imovinske prilike, ispunjava kriterije za otpis duga prema naslovnoj *Uredbi*.

Ovo je prvi nama poznat slučaj u kojemu je članu obitelji žrtve otpisan dug nastao gubitkom parnice u kojoj je od države tražena naknada nematerijalne štete zbog usmrćenja bliske osobe. No mnogim tužiteljima/članovima obitelji neće biti otpisana obveza plaćanja parničnog troška, jer neće ispunjavati stroge imovinske kriterije propisane navedenom *Uredbom*. Agoniju mnogih, koja će se nastaviti, Vlada RH hitno treba prekinuti donošenjem posebne uredbe kojom će prema ovoj kategoriji tužitelja otpisati svoja potraživanja.

